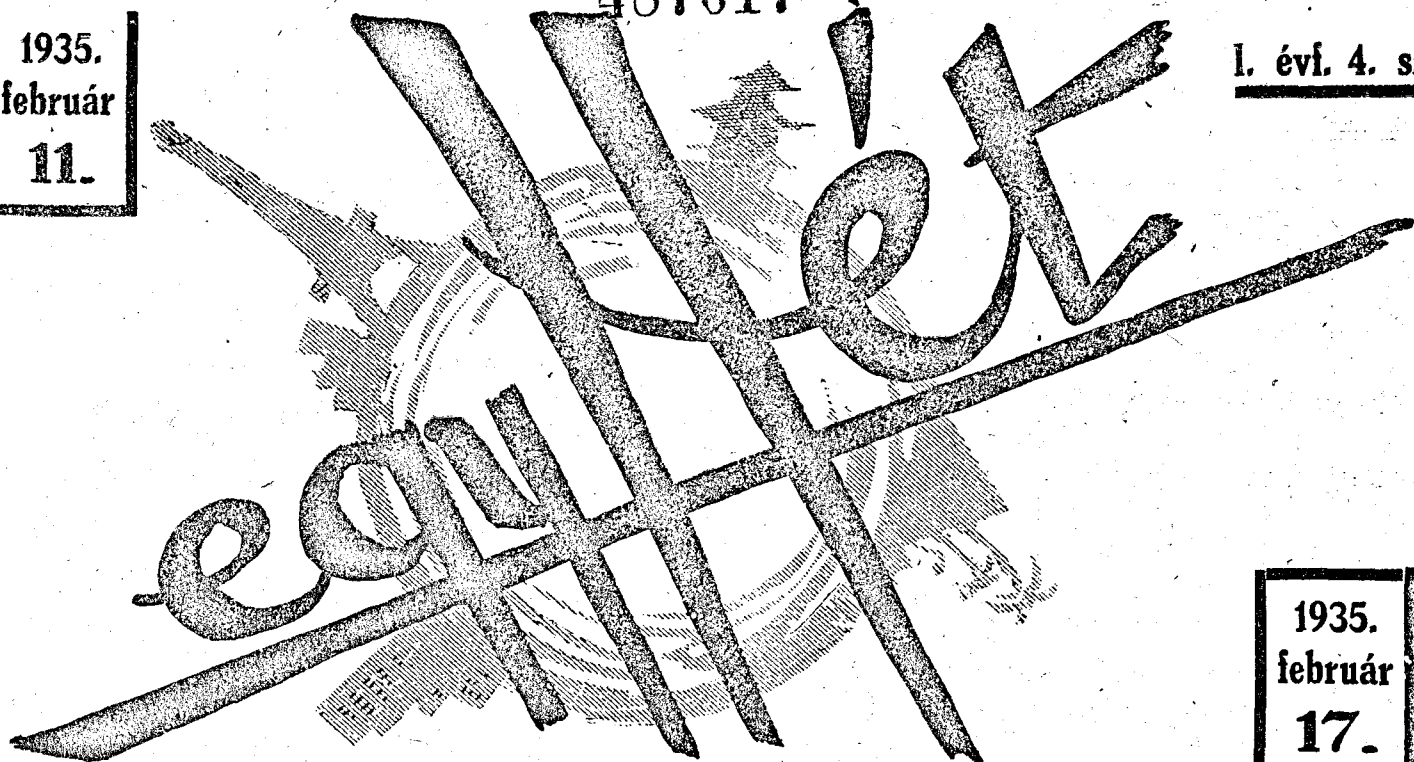

1935.
február
11.

487617

I. évf. 4. sz.

1935.
február
17.

== BÁRDOS LÁSZLÓ HETILAPJA ==

Illyés Gyula versei

Mussolini földet oszt

Demeter János: Az elmúlt év belpolitikája

Tamás Erik:

Mi az a korporációs állameszme?

(Manoilescu és Rădulescu programja a politika valóságában)

**Molnár Ferenc: Nem színházi válság,
általános válság**

**H. G. Wells: Beszélgetés Sztalinnal
Roosevelt kíséretéről**

Balder Olden: Egy árja író önvallomása

Egymilliárd lejes ajándék -- Ruzicskay György utja a Diesel motortól vissza a lókéig -- Jön a gáz! stb. stb.

Ára 3 Lei

Örökség

Hizelkedéssel és csalással
 testednek hazát már szereztél.
 Hü gyáva-ságodnak köszönd
 [meg,
 hogy kedvedre ma is ehettél.

Köszönd az ökör-türelemnek
 a békét, mely körüllebeg,
 a róka-ravaszságnak, hogy
 [tán
 holnapra is lesz fekhelyed.

S köszönd a tigris telhetetlen
 szomjának, mely benned
 [lakik,
 ha lassankint majd tisztelettel
 süvegelnek barátaid.

Otthon tekintély, hir és sor-
 [sod
 még jobb és emberibb lehet:
 a sakál étvágyát tanuld el,
 hiuztól a tekintetet.

A kaméleontól a szint és
 a ganajturó szimatát.
 Utat nyit végre, diadallal
 ünnepel, ural a világ.

Kiválasztott: — a Cél s a
 [Szándék
 titkos utját te követed.
 Egy a világ. És bizd nyu-
 [godtan
 a galambra a lelkedet.

Illyés Gyula

A nagylelkü

Üsd a zsidót és üsd a magyart és bánts meg akárkit:
 Kandli barátom ahogy hallja, magára veszi.
 Védteleneknek pártfogolója? — Ó, sose higgyed:
 Oly hiu, hogy mástól még sebet is irigyel.

A beteg

Ő a beteg. Meg van minden nyavalyája, mit ismer,
 Sőt ismerni remél egykor a gyógytudomány.
 Harc és munka alól fölmentve, vértanu arccal
 — harminc éve ma már — várja a szánakozást.
 Látom a messze jövőt. Panaszosan metszi a sódart
 Majd sirunk tetején és: „avas ez...” rebegi.

A pszihoanalizis veszélye

Kár volt néked a lélekelemzés. Gyáva, hazug, de
 — Érezvén nyomorod — néma valál legalább.
 Most szabadon s büszkén ömlik ki belőled a szenny. Jaj,
 Tisztulsz. — jaj, te szegény! kezd kiderülni ki vagy!

Szini-Sebő Zoltán

Ady szobra

Nem színházi válság van, hanem egyetlen nagy válság — mondja Molnár Ferenc és megállapítja, hogy a szellem szabadságának befellegzett

Molnár Ferencet a világhírű magyar színpadi író megkérdezték, hogy mi a véleménye a színházi válságról. Molnár Ferenc, aki szívesen bukott le, inkább régebben mint most a társadalom mélyeibe egy-egy témáért, de igazgyöngy helyett csak készen csinált üveggyöngyöket tudott felhozni onnan, mint a világ összes színpadjain érdekelt személy, a legjobban ismeri a színházi viszonyokat.

Hogyan és miben látja Molnár Ferenc a polgári színjátszás krízisét, akkor is érdekes, ha különben szempontjai nem tisztáznak semmit. Egyes részletekérdésekre, amint az alábbiakból látni fogjuk minden esetre helyesen világít rá. De csak úgy mint a tolvaj a tolvajlámpással, aki mikor ráhull a fény a keresett tárgyra, sietve siklik tovább.

— A színházi válságról van

alkalmam néhány szót mondani, így kezdi Molnár Ferenc.

— Fájdalom, meg kell ismételnem amit egy-két évvel ezelőtt mondtam. Ne higgyünk mi drámaírók, színészek, színigazgatók, egy külön színházi válságban.

Egy egyetlen nagy válság van és ebben benne vagyunk mindnyájan: írók, vendéglősök, autógyárosok, festők, kereskedők, királyok és koldusok. Bár őszintén szólva, ezt a válság szót is jó volna már nyugalomba küldeni. Ez már nem válság, hanem ez az a jó öreg hét sovány esztendő, amelyről annyit hallottunk. A „válság” szó rövidebb lejáratu kellemlenségekre való. Ami pedig most dul a világban, annak ép az a legrosszabb tulajdonsága, hogy semmi kedvet nem mutat a rövidebb lejáratra. Fájdalom, ez nem válság, hanem állapot. (Magát a „válság” szót azok népsze

rüsítették és azok ragaszkodnak görcsösen hozzá, akik ezt a kifejezést mentségnek kénytelenek használni, akár politikusok, akár ingadozó vállalkozók, akár enyhékeppességű színigazgatók).

Ez az állapot, vagy mondjuk „válság”, két nagy csapást mért a színházra: az egyiket a színpadon, a másikat a nézőtérén. A színpadon elvesztette a színház a szabadságát és a nézőtérén elvesztette a pénzét. A színház intézménye abból élt, hogy az aprópénzükkel nem igen törődő emberek este elmentek a szellem szabadságát élvezni egy szépen kivilágított épületbe. Ma mindenki törődik az aprópénzével és akinek nem kellene vele törődni, az is úgy tesz, mintha törődnie kellene vele, hogy meg ne szőlják, meg ne adóztassák, meg ne irigyeljék. A szellem szabadságának pedig ugyyszólván az egész világ szín-

Jön a gáz

(Rövid félóra története a közeljövőből)

Szin: Nálunk, vagy másutt. Idő: Lehet a jövő esztendő, lehet néhány év múlva. Délelőtt 11 óra. Két szomszédasszony beszélget a külvárosi udvaron. Körülöttük néhány gyerek hancurozik.

Anna néni: Dol ozik már a férje?

Mari néni: Tegnapelőtt kapott újra munkát a bőrgyárban három hónap után.

A. Az enyém dol ozik, de mindig alig van valami a borítékban ha hazajön.

M. Mit főz ebédre?

A. Paszulylevest. (Figyelni kezd, valami hallatszik a levegőben). Hallgassa csak szomszédasszony... Te jó Isten, mit jelent ez?

(A város felett sziréna bugás hallatszik, harangverés. A csendes utcák hirtelen benépesednek. A vészjelző zajra mindenki

az utcára szalad. A magasban három repülőgép látszik.)

Anna néni: Szomszédasszony menekülünk. Ezek a repülőgépek mérges gázt dobnak ránk. Gyorsan! Gyorsan a serekeket. Be a lakásba, különben végünk van.

Mari néni: Az uram, a gyerekek! Mi lesz velünk? (Az utcáról az emberek mind szaladni kezdenek, fedeleket keresnek. Ágyudörgés. Egy, kettő, három. Irtózatos robbanás. A repülőök ledobtak egy bombát.)

Emberek kórusa: Menekülünk!

Zürzavaros hangok: Mi történik? Háboru van? Hiszen nem is volt hadüzenet? Menekülünk!

Az asszonyok a kicsinyeket a dunya alá dugják, hátha úgy nem szippantják be a mérges gázokat. Ok maguk bepólyálják a fejüket törülközőkbe. De hiába a gáz elől menekvés nincsen. A mérges gáz betódul minden csöpp résen. A gáz egy félóra

alatt elpusztít minden élőlényt a városban. Nem marad egy poronty sem. Nincs tekintettel a nőkre, sem az öregekre. Megöli kivétel nélkül a háborúért lelkesedőket és a háboru ellen harcolókat. A gáz nem kérdezi meg senki állampolgárságát, nem kér erkölcsi bizonyítványt. Nem kíváncsi az etnikai származásra. Mindenkivel végez. Azzal is, aki mindig kifizette pontosan az adóját, azzal is, aki tisztelte a törvényeket, azzal is, aki bérharcot folytatott, azzal is, aki sztrájkot tört. Azzal is, aki otthon ülő visszavonult ember volt és sohasem törődött a más bajával. Izgatókkal és türelme-ekkel

Csak egy kategóriát kimélt meg a gáz: Azokat, akik betonból készült gázmentes pincefedezőket építettek maguknak és a családjuknak és megtudták vásárolni a méregdrága gázmaszkokat. Nem egyet, hanem az összes szériákat.

padjain befellegzett. (Próbálna valaki ma, mint annakidején az ifjabb Dumas, darabok sorozatával harcolni egy igen kényes törvény-paragrafus ellen!)

Nincs az a szabad ország ma a világon, ahol a színpad, a színpadi író a régi szabadságát élvezi. A legszabadabb világ: Amerika jár elől ebben és most már majd hogy pontosan elő nem írja, hogy milyen darabokat kell előadni. Az még rendjén volna, hogy ilyen időkben az állam nem tűr politikai ellenvéleményt a színpadon, az állam elég hatalmas ehhez és az ellenvélemények az utóbbi tíz évben, hogy köznap szöveget éljünk, nagyon blamirozták magukat. (Meg aztán: ami az egyik országban ellenvélemény, az a másik országban hivatalos állami vélemény.)

De az már beteges jelenség, hogy a színház, ez a szabadságra termelt és szabadságából élő intézmény most már minden jelentéért egyleteknek, testületeknek, vállalatoknak, foglalkozási ágaknak, erkölcsrendészeti magántudósoknak, érzékeny öreg dáma-knak és még sokaknak beleszólását, előzetes és utólagos cenzuráját kénytelen elviselni. A mai szerző, ha megírta a darabját és elő is akarja adni, huszszor is elolvassa, mielőtt kiadja a kezéből. A hőst Kovácsnak hívják? Hány Kovács fog tiltakozni? Így lesz a Kovácsból inkább Govács. A hős, aki a darabban gyilkol, gróf? Könyvkötő? Gégeorvos? Vasuti tisztviselő? A szerzőnek fáj a feje: ez mind tiltakozni fog, némelyik még pört is indít. Ki törődött azelőtt az ilyesmivel? De most mindenki tele van sebbel, mindenki érzékeny, mindenki ideges, mindenki tiltakozik. Ha egy kereskedő csődbe megy a színpadon, már jön is a levél: „így látja ön a kereskedelmet?” Ha egy leány megtéved a színpadon: „Éz az ön véleménye leányainkról?” Nyugodtan el lehet mondani, hogy egy tisztességes és okos emberek által kezelt színházi cenzura még mindig ürhetőbb, mint ez a szörnyű és igazságtalan publikum-cenzura, amely annyi szép és érdekes, értékes darab előadását nehezíti meg, sőt teszi lehetetlenné. Nemcsak az államhatalom korlátozza mindent a világon a színház szabad-

Demeter János

Az elmúlt év belpolitikája

I. A vasgárda és a nemzeti-szociálista csoportok fáktelenül izgatnak a nemzeti-kisebbségek, különösen a zsidóság ellen. Követelik, hogy a nem románjku tisztviselőket és munkásokat távolítsák el az állami hivatalokból, alkalmazzák a numerus clauzust a magánvállalatok alkalmazottjaira is, nacionalizálják az ipart és kereskedelmet, románosítsák el a városokat és mindezek tetejébe a zsidóságot száműzzék az országból. Ezekkel egyidőben, mint általános intézkedést vezessék be az ostrom-állapotot és a cenzurát is.

II. A Vaida kormány, amely a szélsőjobboldal agitációját és előretörését elnézte, sőt bizonyos mértékben gyámolította is, megbukott s a közvélemény feszült érdeklődéssel várta, hogy milyen fordulatot vesz a belpolitika iránytűje. A nemzetiségiek attól tartottak, hogy olyan kormány veszi át a hatalmat, amely a szélsőjobboldalnak kedvez. Meglepetésszerűen azonban nem Gogáké, hanem éppen a liberális párt következett a kormányzásban, amely a vasgárda legelszántabb ellensége volt. Duca kijelentette, hogy nem tűri meg, hogy az ország különböző etnikai elemei közé felelőtlenül éket verjenek s felosztat minden olyan pártot, amelynek a zászlaján a fascista uszítás és gyűlölködés van felírva.

III. A kormány nem engedte meg, hogy a választásokon a vasgárda jelölő listát nyújtsa be s a szélső-

jobboldal vezéreit letartóztatta. Nichifor Crainic és Nae Jonescu, akik még néhány héttel azelőtt Gogával országos klerikális párt összekovácslásáról tárgyaltak Csucsán, hogy a vasgárda ekcióját fedezzék.

IV. A vasgárda ambícióiban csatlakozott vezéreinek összeesküvés következményeképpen Ducát Sinaiában agyonlőtték és a kormány többi exponált vezéreit szintén halállal fenyegették meg.

V. Rövid tanácsstalanság uralkodik. Mindenki Duca meggyilkolásának politikai következményeit latolgatja. Két kérdés áll egymással szemben: halad a kormány azon az uton, amelyet Duca nyitott meg és amely a szélsőjobboldalt végleg likvidálja, vagy megtorpan és utat enged a fascista hullámverésnek.

VI. A Tătărescu kormány nyelvvizsgát rendez. Megszavazzák a nemzeti munka védelméről szóló törvényt. A propaganda miniszter bejelenti, hogy a vállalatokat kötelezni fogja, hogy a különmunkákra román nemzetiségűket alkalmazza s ezzel is elősegíti a városok elrománosítását. A parlamentben óriási felháborodást vált ki IAMANDI beszéde, aki a nemzetiségek ellen felsorakoztatott vádak közt elcsusztat egy olyan kijelentést, hogy az er-

ségét, hanem ez az igazán nemzetközi visszaélés a beleszólással, ez a szerzőbénítés, ez a színigazgatóijesztgetés, ez a furcsa rossz szokás, amelyről se a bol dog Aristophanes, se Shakespeare, se Dumas, se Csiky Gergely nem tudott. Nem hinném, hogy tulbecsülöm ennek a rossz szokásnak a jelentőségét, ha azt mondom, hogy ez is egyik oka a színházi bajnak. Az amugyis megnyirbált szabadságnak ez a második lélekölő, kicsinyes nyirbátása.

Pénz nélkül még megvan vala hogy a színház. Színházaknak, színigazgatóknak soha nem állt olyan aranytalpazaton az egzisztenciája, mint például egy kon-

zervgyárnak. Van egy író társam, aki bizonyítani szokta, hogy eddig még minden színigazgató, mint szegény ember végezte. Mint ahogy mindenki vesztit aki folyton kártyázik. Csak az nyerhet, aki hirtelen örökre abbahagyja. Tehát a pénztelenséget még nagynehezen, üggyel-bajjal kibírná a színház. De hogy lassanként, évrol-évre nagyobb mértékben elveszik tőle a színpadnak, a mondánivalónak, az elmesélnivalónak, a rikatni és nevetetnivalónak a szabadságát, ez nagyon súlyos. Ezt több joggal lehet válságnak nevezni, mint azt a szomorú tényt, hogy akinek cipőre nincs pénze, annak színházra sincs.

Amit szabad Universul Jupiternek, nem szabad a bulgároknak

Az *Universul* írja az egyik nap : Mit csináltunk az egyesülés óta eltelt 16 év alatt? Megelégedtünk azzal hogy Erdély várossainak tornyai-ra a román zászlót kitűzzük, de nem törtük össze az idegen szervezeteket, nem helyettesítettük a meglevőket a mieinkkel. Megtűrtük és jogilag is elismertük ennek az idegen szigetnek az autonómiáját és tétlenül néztük, hogy a határokon túlról dirigálják az irredentizmust és gyűlöletet mindazzal szemben ami román. Fekete és szégyenteljes foltok maradtak azok a községi választási kartellek, amelyekkel román vezérférfiak kisebbségi szavazatokért eladták nemzeti lelkiismeretüket és a városok román érdekeit . . .

Ugyanez a lap a rákövetkező napon:

A bolgár kormány az abszolút többségben románlakta Vidin tartományban csak bolgár polgármestereket nevezett ki, sőt ezek egyikét - másikat egyenesen Szofiából, vagy más bolgár városokból hozták. A többsége ezeknek a polgármestereknek tartalékos tiszt, ügyvéd, volt politikusok, de minden esetre közismertek a románokkal szemben tanúsított ellenséges magatartásukról. Alig iktatták be őket, a meglevő tisztviselők ellen vádakat

délyi városokban a nemzetiségek többségben vannak. Ennek ellensúlyozására Pop Valér kisebbségi miniszter bejelenti, hogy országos akciót indítanak a városok elrománosítására. A románságnak el kell foglalni a városokban a többségi elemet megillető helyet. A cluji és más városok ipartestületeiben a román iparosok és kereskedők külön szervezete kikényszeríti pozíciójából az eddigi vezetőséget és határozottan nacionalista csoportok veszik át a vezetést. *Megszűnik a közigazgatási decentralizáció és interimár bizottságok veszik át a községek és városok dolgait.*

kovácsoltak; állásaikból eltávolították és bolgár tisztviselőkkel helyettesítették őket. A közhivatalokban és nyil-

vános helyiségekben új falragaszok jelentek meg: Vorbitzi numai bulgáresté. Láncát vesztette a békés román lakosság ellen szított gyűlölet. A sziguranca ügynökei kiméretlenül megverik azokat, akik románul mernek szólni. Ime példa, hogy mint értelmezi a bolgár kormány a Neuilly békeszerződésnek a kisebbségek védelméről szóló határozmányait.

Illyés Gyula:

A magyarok pusztulásának kérdése

- Pusztul a nép, — kezdtem. Hangom elakadt.
 - A magyarság..
 - Mit, magyarok...? — Oh, te... Csönd, te zsidógyűlölő!
 - Pusztul a nép... — Hallgas! Ne beszélj itt másról!
- A kérdés egy volt és leszen is: antiszemita vagy-é?

Mussolini földet oszt

Most szavazták meg azt a törvényt, amely az olasz földbirtok „reformot” alkalmazza. Eszerint a nagybirtokosok

jószivű adományként lemondhatnak nagybirtokaik egy részéről, amelyekre most nomád életet ölt mezőgazdasági munkásokat telepítenek, akik megművelik a nekik művelés céljából „kiadott” földet.

Az olasz kormányt arra a földosztásra az a körülmény kényszerítette, hogy Mussolini országában tízmillió földmunkás kóborol munkát keresve egyik nagybirtokról a másikra és elkeseredésével, harcaival veszélyezteti a fascista stabilitást. Nyomora ennek a tömegnek oly nagy, hogy amint a római jelenés közli: *„A kormány kénytelen volt a nagybirtokosok emberbaráti érzelmeire appellálva a részleges földreformot végrehajtani”.*

A törvény leszögezi, hogy azok a nagybirtokosok, akik felismerve

a hazafias célokat, önkéntesen adják át birtokuk egy részét, azok az államtól saját maguk által megszabott árat követelhetnek. *Míg azok a nagybirtokosok, akik nem bocsájtják a kormány rendelkezésére a földjük egy részét olyan fenyegetést kaptak Mussolinától, hogy kisajátítják birtokuk egyharmadát és napi áron kártalanítják őket.*

A „baloldali” olasz kormány

A lapok csaknem egyöntetűen azt irták, hogy Mussolini „baloldaliakból” alakította kormányát. A baloldallakká átalakított miniszterek közül csak kettőnek írjuk ide a nevét: gróf Cezare de Vecchi, az új közoktatásügyi miniszter, gróf Paolo Thaon de Revel, Mussolini új pénzügyminisztere.

Igy néz ki a fascizmus ha baloldali.

Mi az a korporációs (testületi) állameszme?

Románia szemmel láthatóan új mozgalmak előestéjén áll: a politikusok mind többet, mind kimerítőbben foglalkoznak a korporációs állameszme és államrendszer kérdéseivel. Michalache nem régen az állami tekintély hatékony megerősítését, a korporatív szenátus bevezetését, egy olyan foglalkozási ágak szerinti nagy tanács felállítását követelte, amelyben a foglalkozási ágak közvetlenül lennének képviselve. Maniu már régebben tanácsosnak vélte a foglalkozási ágakat képviselő korporációs önkormányzat törvényes megadását. De mindenek előtt a „Lumea Nouă” körül gyűlkező írók, intellektuálisok fejtenek ki mind átfogóbb propagandát a korporációs államrendszer érdekében. A Lumea Noua publikációin kívül már második kiadásban harminczes példányszámmal jelenik meg Manoilescu Mihály „Románia, mint nemzeti korporációs állam” című brosurája. Az

A belföldi piac kihasználása

A tőkés termelési rendszer piacának kifelé való terjeszkedésének a külföldi ipar fejlettsége az akadálya, az imperialista politika kénytelen lezserelni harcias kedvét és új külföldi piac keresése helyett a belföldi piac maximális kihasználása maradt a profit egyedüli útjának. Kizárva egyidejűleg a külföldi ipart, a nagytőke a belföldi ipar monopolizálására, a belföldi konkurenciának letörésére, vagy az egyes iparágak lehető összefogására törekszik. A francia parlament a napokban szavazta meg a kartell-törvényt. Az európai tőkés rendszerű államok között eddig az ipari szabadverseny képviselőjének ismert Franciaország a kartell törvényes vádelmezőjévé lesz és törvénnyel kötszezi az egyes iparágakat, ha kellő iniciatíva mutatkozik, a kartellhez törvényes következmények terhe alatt csatlakozni.

A korporációs államrendszer ugyan ezt az utat követi nagyban és átfogóbban, az egész ország termelőit termelő ágak szerinti egységbe tömöríteni.

idén került ki sajtó alól Joldea Rădulescu nagyobb terjedelmű tanulmánya: „A korporációs politikai rendszer”. A kérdést nemcsak a nemzeti kisebbség, de a munkásság is könnyelműen hanyagolja el, pedig úgy az előbbi, mint az utóbbi létének kérdéséről érinti.

Románia is rátér arra az útra, amelyet az olasz, portugál, német fasiszmus és az egész nyugati fasiszta ideológia vájt. Rátér, mert a világkapitalizmusban kétségtelenül adott a korporációs tendenciának az erősödése. „Kikényszerítette ezt a tendenciát a technika fejlődése következtében egyre erősebbé váló szükségessége bizonyos termelési ágak társadalmulását (pl. az energiaszolgáltatás), az egyes kapitalisztikus országokban az osztályharcok kiéledése, mely az uralkodó osztályok összefogását a dolgozók elleni harcban teszi szükségessé”. (Varga J.)

A belföldi piac ilyen mértékben való kihasználása az anyagilag amúgy is erőltetn rétegek teljes és további elpauperizálódását, a bondszító erők hatványozott mértékű emelését idéi elő, de ezzel egyben az osztályellenlétnek és az osztályok közötti harcnak további kiéledését hordozza magában. A korporációs államrendszer számol ezzel a körülménnyel és keresi a polgári osztály biztosításait.

Szabadverseny — kizárva

A korporációs államrendszer a belföldi tőkés termelők között az ellentéteket megszünteti, az osztályok között kiéledő harcot pedig legyőzni akarja. Hogy gondolja ezt a kettős tervét megvalósítani? Az előbbit: a termelők közötti szabadverseny kizárását nyitja: a „testületek gazdasági rendeltetése a nemzeti termelés megszervezése és koordinálása.” A korporációk ennek a szerepüknek a munkaadók szindikátusán keresztül tesznek eleget, úgy annyira, hogy ezeknek a szindikátu-

soknak kizárólag gazdasági hivatásuk a legkimagaslóbb. A munkaadók szindikátusai fegyelmelik a termelést a saját termelési ágakon belül és koordinálják azt megágyezésekkel, vagy akár szerződésekkkel a szindikátusok is egymás között „(Manoilescu)”. A korporációs rendszer legfontosabb szerepét a gazdasági részen belül tölti be azáltal, hogy a termelést rendező, sőt a termelést elosztó szervvé lesz, utolsó fokon határozza meg a tagok számát, kizárja tagjai között a versenyt és megtiltja az idegenek versenyét.

(Manoilescu)

Az elnyomott osztályerők feltörekvésének visszaszorítását nem csak, hogy nem vallja be, de a külső látszatot is félrevezetésre alkalmas jelzavakkal igyekszik leplezni. A korporációs rendszer hirdetőinek tömegbázisra van szükségük, ez a szükséglet determinálja — legalább részben, de legfeljebb külsőleg — ideológiáját, de mindenképpen frazeológiáját. A korporációs rendszer hirdetőinek ugylátszik nincs rossz véleményük a kollektív termelési rendszer híveinek és eszméinek széles talaju elterjedtségéről, tanujelét adják ennek, amikor a kollektív termelési rendszer jelszavait, de csak jelszavait igyekeznek kisajátítani.

Amint mondják: csak az részeshülhet a társadalmi rendszer előnyeiben, aki dolgozik. (Ugyanezt Rădulescu már diplomatikusan, de több nyíltsággal így mondja, hogy a társadalmi rend jogai csak a „társadalmi szolgáltatásokat” teljesítőnek jár ki). De ugyanez a földnélküli parasztot kizárják a szindikátusból és megfosztják szavazati jogától. A társadalmat — állítja Manoilescu — nem úgy mint eddig felülről lefelé, de megfordítva, „lentől felfelé” akarja megszervezni. Éles ellentét az azonban az állami központi hatalom mindenhatóságában látja a korporációs eszme egyik megnyilvánulását. Rădulescu az osztályellenlét megsemmisítését, feloldását várja az új rendszertől, de ennek igazolására kénytelen Engelst meghamisítva idézni. A testületi rendszer szükség-szerű kialakulásának történelmi gaz-

dasági materialista igazolását keresi, de hogy ezt elérje, a történelmet is meg kell, hogy hamisítsa. Szakszervezetekbe (szindikátusokba) tömöríti az ipari munkásságot, de a szakszervezetek legfőbb kötelességének

A munkaadók szervezete ugyanannyi szavazattal bír, mint a munkások százsoros létszámú szervezete

A kollektív termelési rendszer a termelési viszonyok átalakulásától várja a társadalmi viszonyok megváltozását, a korporációs rendszer változtatásait a jelenlegi keretben meglevő közjogi jellegű reformoktól teszi függővé. A társadalom minden rétegét szakszervezetek (szindikátusok) fognak át, minden ipari ágon belül külön szindikátusok a munkaadókat, külön a munkásokat. A szakszervezeteké osztott társadalom szavazati jogát nem egyénenként, hanem szakszervezeti egységekben gyakorolná, ami azt jelenti, hogy pl. a *bőrfeldolgozó ipar munkásai összességének ugyanolyan értékű szavazati joguk volna, mint a hozzájuk képest számbelileg elenyésző csekély számú munkaadóknak.* A munkaadók és munkások szindikátusai között összekötő kapcsot, bíráskodási szervet képez a „korporatív szerv”, ez nem választott, hanem *központilag kinevezett tagokból állana.* Az ugyanazon csoportból tartozó szindikátusokat a korporáció fogja át. A mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi szindikátusok négy korporációba kapcsolódnak. A polgári osztály uralmának esetleges zavaroktól is mentes biztosítékát azonban e négy korporáció mellé csatlakozó, az intellektuel réteg soraiból kikerülő további öt korporáció, a közoktatásügyi, a közegészségügyi, művészeti, tudományos és az állami hivatalnokok korporációi, valamint a papság, hadsereg és igazságszolgáltatás korporációs egységei adják és teszik feltétlenné a polgári osztály majoritását. A korporáció tagjait az olasz alkotmányjog szerint a szindikátusok által dupla mennyiségben választottak

tagjai fegyelmelését teszi. (A fasiszta korporációs államrendszer Olaszország a sztrájkot törvényileg tiltja.) Tervgazdaságot akar a korporáción keresztül, de ezt kizárólag csak a profit biztosítása érdekében.

közül nevezi ki a kormány. A korporációk választják saját kebelükből a képviselők tagjait. A parlament szerepét a minimálisra tervezik és ugyszólván egyedüli rendeltetésül a központi kormányzat ellenőrzését teszi, míg az ország kormányzása az államfő kizárólagos joga, az államfő, aki a kormányelnököt és tagjait mindenki más meghalgtása nélkül nevezi ki.

Adódik a két kérdés: 1.) Alkalmas-e ez a közjoginak tervezett rendszerváltozás egyrésztől, és a társadalom termelőinek szindikalizálása másrésztől, hogy a tőkés társadalmi rend ellenmondásait megszüntesse; 2.) vagy csak akár hogy egy erőszakosan biztosított szabadkézzel a termelés zavartalan folyamatát biztosítsa?

Vegyük rendre a szándékolt formátumokat. A munkások megszervezése önmagában véve a munkásság elsődleges eszköze a polgársággal való szembenállásra, „a szervezkedésnek kettős célja van: megszünteti a munkások egymásközötti versenyt és megteremti az általános verseny lehetőségét a tőkessel szemben”. Igen, ha ennek a szervezkedésnek tartalmát és irányát a munkásság adja meg, de nem, ha a szervezet csak arra való, hogy a munkásság mozgásvonalát erőszakosan megszabja, ha a szervezet, mint az állami gépezet egyik eszköze a munkássággal szemben való ellenállás egyik jelentkezési formája, — ha nem a munkásság határozza meg a szervezkedés irányát, hanem a szervezkedés a munkásság irányát. Hogy mennyiben szüntette meg a szindikalizálás a munkásság egymás-

Manoilescu és Rădulescu programja a politika valóságában

Írta: Tamás Erik

közti versenyt, kellő következtetéssel ad az olasz munkanélküliek számának fokozatos emelkedése és ezzel egyenes arányban álló küzdelem a munkahelyért. Ez, ami az ipari munkás helyzetét illeti. A mezőgazdasági munkás megszervezésére a korporációs eszme képviselői nem is gondolnak. Jól ismerik azokat a természetes akadályokat, melyek a kis közösségekben együttélő parasztság önálló szervezkedésének akadályai és

ezzel egységes ellenállásuk gyengéje. Szervezkedésüknek természetes nehézsége alkalmat ad a korporációs társadalomból való kizárásra. A mezőgazdasági munkás politikai szavazati joggal nem bír és mint ilyen a szindikátusnak nem aktív tagja. Nem mintha a szavazati joguk reális érték volna, de a jogoknak ilyen beállításával a korporációs eszme valódi arcának leleplezője.

A termelés diszharmóniája megmarad

Alkalmas-e a munkaadók szindikátusba tömörítése a konkurrenciára — reájuk káros, következményeit kiküszöbölni? Alkalmas-e a termelési folyamat rendszerének biztosítása az egész társadalmat érdeklő kérdéskomplexumra megoldást adni? Bizonyos a termelők kartellirozása és ezen keresztül a monopolisztikus folyamat a termelő számára előnyöket tartalmaz, előnyöket, mint következményét annak a ténynek, hogy a piacról a termelőnek egy másik réteget kizárja. Minél szélesebb, átfogóbb a kartell, annál csökkentebb az egyes javára mutató előny.

Mikor pedig már a kartell a nemzet összes termelőit magában egyesíti, szükségszerűen megszünt kartellnek lenni, belföldön nincs akit kizár. A termelési harmóniáját biztosítani annyit jelent, mint az ismert piacnak szükséglete arányában dolgozni. A piac felvevő képességének növelése azonban nincs — és osztálytartalmánál fogva — nem is lehet programja a korporációs állameszme-nek. A meglevő diszharmóniát eltiltani az adott termelési rendszerben csak az egyik termelő rétegnek a másik által való elnyomása útján lehet. És ezzel elérkeztünk a már meglevő rendszerhez, a korporációs eszme semmit sem változtat a termelési diszharmónián. De vajon a termelési rend szabályozása alkalmas-e az egész társadalom problémáinak megoldására? Semmi esetre sem. A társadalom nem csak termelés, sőt a termelés csak eszköz

— társadalmi vonatkozásban és nem a tőkés szempontjából — eszköz a fogyasztáshoz. Nem a termelés a probléma, hanem a szükségletek ki-elégítése, — probléma, amelynek felvetését a korporációs állameszme tudatosan mellőzi, mellőzi, mert meg se tudná oldani.

A szindikátusokat a nemzeti termelési csoport-egységek: a korporációk fogják át. A korporációk és a szindikátusok csak területileg tagolt összekötő kapcsa a szindikátusok főderációja. Az utóbbit tisztán adminisztratív jellegűnek, az előbbit széles alapú és maga a korporációs eszme megvalósulásaként fogják fel. A korporációktól várják az eszme tényleges kifejlését, jelentőségének kidomborodását és hivatásának realizálását. A korporációk összetételükben az ország lakossága túlnyomó többségének jogfosztottságát adják. A négy gazdasági korporáció mellett a legreakciósbab rétegek hét korporációja a polgári osztály legbiztosabb majorizálása és ezen keresztül a társadalom rögzítése, a társadalmi viszonyok fejlődésének erőszakos megállítás. Vagy ahogy Manoilescu mondja: „Ime, amiért a korporációs rendszer, amelyik ma ugyan radikális színezetű átszervezést jelent, a valóságban eszköz a fennálló társadalmat felbontó kirobbanások és forradalmak kikerülésére”.

Az új parlament

Ez az, amit a korporációk együttességükben véve felmutatnak. A korporációk szerepe azonban az

egyes termelési csoport alkotta korporációkban is mutatkozik. Az egyes termelési csoportot érintő törvényhozási jogokat a parlament hatásköréből kivenni és a korporációkra bizni tervezik. Megértjük, hogy a tőkés termelők számára nehézségeket jelent és jelentett a parlament saját kívánsága szerint szükségessé váló mozzgatása, megfelelőbbnek jelentkezik számára, ha saját termelési csoportját saját-maga fogja szabályozni, a saját érdekeit ökonómikusabban, kisebb szervezettel és hatékonyabban tudja képviselni, mint a változatosabbban rétegzett parlament. De ezek az érdekek mindenkor a termelő érdekei lesznek, a társadalom minden további rétege szükségszerűen kizárva marad, a társadalom többi rétegeit a korporációs rendszer a termelők érdekeinek odadobja és feláldozza. Az eddigi többé-kevésbé individuális kizsákmányolást államhatalmi segédlettel társadalmi kizsákmányolássá változtatja.

Kiemeli egy Manóilescu, mint Rădulescu, hogy a korporációkban adódik alkalom, hogy „végre” a munkás is kontrollt gyakoroljon a nemzeti termelés felett. Tényleg: ha mégis szóhoz juthatna a munkás a korporációban, joga van kontrollt gyakorolni az egész nemzeti termelés felett. A termelés egésze felett, de nem a saját üzeme felett. A mennyiség a végtelenségig megnövekedik: a mennyiségből minőségbe, értékéből értéktelenségbe csap át. De jól jön a korporációs rendszer a renitenskedő polgári elemek elleni szerként is. A polgári osztály bomlási folyamatában erők szabadulnak fel, melyek közvetve a polgári osztály egyes tagjai osztályöntudatának elvesztését, precízebben a fejlődő irányvonal társadalmi öntudatának megszerzését okozzák, polgárok akik elszakadnak ideológiailag osztályuktól. Ezt nem tűri meg a fasiszmus. Elveszi az egyén jogát az öntudathoz, belekényszeríti a polgári öntudatba, ahol egy cseppé válik a tengerben.

Rădulescu kiemeli, hogy nem szabad összekeverni a korporációs államrendszert a fasiszta államrenddel. Nem, annyiban, hogy a polgári osztály állama, legyen az demokratikus, vagy diktatorikus, monarchikus, vagy köztársasági, parlamentáris, vagy korporációs — mint fasiszta rendszer.

Ha össze akarjuk foglalni az eddig talált eredményeket a korporációs törekvésekben a polgári öntudatosítás egyik jelentős állomását kell

Balder Olden:

Egy árja író önvallomása

Azok közé tartozom, akik „tulságosan korán átmentek a határon”, akikkel Göbbels szavai szerint „semmi különös nem történt volna”, ha megvárták és üdvözölték volna a harmadik birodalmat. Teljesen politika-mentes regényíró voltam. Bár könyvem a „Kilimandzsáró” megérlelte az emberekben azt a meggyőződést, hogy a háborút nem tartom a dolgok apjának és még a 914—18-as Afrikában vezetett dicsőséges háborútól is undorodom. Másrészt azonban regényem az „Én vagyok én” ott büszkélkedett sok német-nemzeti könyvszekrényben. Sok nacionalista abban a tévedésben volt, hogy őket dicsőítem benne. Mint nem zsidó, frontarcos, és régi munkatársa polgári, konzervatív újságoknak és folyóiratoknak is, teljesen távol álltam attól a gyanútól, hogy folygújtottam a Reichstagot, élhettem volna tovább úgy, mint eddig éltem. Mikor már rég leráztam cipőmről a németországi port, még mindég érkeztek hozzám gleichschaltolt szerkesztőségek jóakaratu levelei, melyekben arra kértek, hogy cikket, egyebet küldjek. A száműzetésben szintén sokszor üdvözöltek ezzel a felkiáltással: Mit akar maga? Magának igazán nem kellett volna menekülnie!

Ezt a nézetet tulajdonképpen csak később értettem meg, mikor egy csomó árja származású német művész hajlandónak mutatkozott a Harmadik birodalommal való kompromisszumra. Számomra az a gondolat, hogy a Hitler kormányt hallgatólágonan türjem, elképzelhetetlen volt.

Hitler összes ígéretei közül csak a borzalmat fogja betartani, mert ez volt az egyedüli, amit betarthatott. Kenyeret nem adott. Új hatalom felé nem vezethette a birodalmat. Titkos terve a munkanélküliségnek egy csapással való megszüntetésére, melyet egy kormánynak sem akart elárulni, hatalomrajutása után is titok maradt.

feldadatunk. Ennek realizálódási iránya: 1.) a dolgozók osztályegységének felbontása és osztályellenállásának államhatalmi megtörése; 2.) a polgárság egységes felvonultatása lefelé az alsóosztály még megmaradt erőivel szemben, felfelé a tőkés termelők felső rétegének kiszolgáltatása

Ezzel szemben derék német emberek tizezreit állandó kinokra ítélte, a szellemet vasba rakta, hatszázezer zsidót lassu éhhalálra átkozott el, az ország minden piac helyén inkvizíció kamrákat állítottatott, akasztófákat és kivégzőhelyeket szórt el a birodalom minden résziben, a főiskolákat kaszárnnyákká változtatta át, a béke nemzetközi barátjait a nemzet ellenségeinek jelentette ki s bárhol le szabad lőni őket. Gyenge gyermekeket ABC tanulás közben gyilkosokká és hóhérokká képez ki, a ma már régen halálos beteg német igazságszolgáltatásból büzlő hullát csinált. Ez is benneállt Hitler régi, boxheimi programjában s a programnak ezt a részét meg is valósították.

Kipróbált fegyvergyilkosok, minisztergyilkosok, közveszélyes őrütek állottak rendelkezésére e program megvalósítása érdekében. Elszörnyedt szemekkel figyeltem, hogyan keletkezik a kinoknak e kertje: a német birodalom Barnainges boxerak nyílt utcán csépeltek embereket pozdorjává, toloncházbeliek rendőriszteké lettek s akárhol aludt az ember, éjjel megtörtént halálesetekről kellett hallania. Jajj volt annak, aki protestálni mert. Amit az ember saját szemével látott, szájával nem adhatta vissza.

„Magának istenugyse nem kellett volna menekülnie”.

Mi lett volna nekem a feladatomban? Szememet, fületem becsukhattam volna, irhattam volna vidám regényeket, békés hangulatképeket az elmúlt napokról, hazudnom kellett volna irtalmatlanul. Így szegyenben megöszülhettem volna s talán megéltem volna egy szebb jövő pirkadását is, melyet más emberek harcoltak ki. Vagy öngyilkosság, vagy menekülés Németországból, ez a két választás állott előttem. A megkínzottak milliószavu ordítóása hallatszik a hitleri birodalom felett, nem szabad más-ként gondolkozni, hogy szabadjon

érdekében; 3.) egyidejűleg az állam-szervezet átalakítása a kapitalizmus érdekei által diktált hatályosabb és ökonomikusabb felhasználására végett.

Ime, ez a korporációs államrendszer, ideológiailag és a maga realitásátában.

fnásként írni? Most az emigrációban megint regényt írok, nem a düh lázában, hanem hidegen, ahogy valaki írni tud. Akiben mély és bacsületes gyűlölet él. Azt akarom, hogy ott hasson, ahová se n vezércikknek, sem pamfietek nem hatolnak el. Csak egy ezred részt, egy tizezred részt adtam, adhattam vissza annak, amit

láttam, amit meg éltem, ennél többet az emberiség tompai szervei, fáradt szive nem bír. el. Sokszor munka közben úgy éreztem, hogy hazug vagyok, mert oly sokat elhallgatok. De mégis oly szép elgondolni, hogy a hazug vagyok, mert oly sokat elhallgatok. De mégis oly szép elgondolni, hogy a borzáló annak ez a tiz-

ezred része felszakítja majd a sziveket és füleket.

Hogy megmentsem lelkemet, el kellett hagynom azt az országot, amelyért a világháború idején Kelet-Afrikában harcoltam, amelyért életemnek hat legszebb évét áldoztam fel s amelyben talán — semmi különös nem történt volna velem.

Mi történik az U. S. A.-ban

H. G. Wells beszélgetése Stalinnal Roosevelt elnökről

H. G. Wells a világhíró angol író, akinek regényeit és Világtörténetét nagyon sokan olvasták, már 1920-ban felkereste a Szovjet Uniót. A polgárháború borzalmaitól feldúlt országban, nyomorral és a cári korszak szomorú hanyatékával, falusi sötéttséggel találkozott. H. G. Wells akkor beszélt Leninnel, akit fantasztának és az elektromosság utópistájának tartott. Lenin ezzel bucsúzott Wellstől: Viszontlátásra tiz év múlva Wells ur. H. G. Wells hazament Angliába „Oroszország sötétben” címmel könyvet írt. És most nem tiz, de tizenégy év múlva újból Moszkvába utazott, ahol érdekfeszítő beszélgetést folytatott Stalinnal. Különösképen az Egyesült Államok új elnökének Rooseveltnek a kísérletéről beszélgettek, és ezt a beszélgetést H. G. Wells közölte a világ csaknem valamennyi nagy újságjába

Wells: Utazásom az Északamerikai Egyesült Államokba megrázó, súlyos benyomást keltett bennem. A régi pénzvilág összeomlik, az ország gazdasági élete merőben új alapokra helyeződik át. Lenin azt mondta annakidején, hogy a kereskedelmet el kell sajátítani, meg kell tanulni a kapitalistáktól. Ma a kapitalistáknak kell Önökhöz fordulniuk, hogy felfoghassák a szocializmus szellemét. Úgy tűnik fel nekem, hogy az Egyesült Államokban mélyreszántó újjászervezésről, a tervgazdaság bevezetéséről, vagyis a szocialista gazdaság megteremtéséről van szó. Ön és Roosevelt két különböző szentpontból indulnak ki. Amde hiszen ma szellemi kapocs, nincsen szellemi rokonság Washington és Moszkva között? Én például Washingtonban ugyanazokkal a nagyszabású szervezési tervekkel találkoztam, mint amilyenek itt Moszkvában keltették fel az érdeklődésemet.

Stalin: Az Egyesült Államoknak Észak-Amerikában egészen más a cél-

juk, mint nekünk. Az a cél, amelyet az amerikaiak tűztek maguk elé, a gazdasági zűrzavar, a gazdasági válság talaján termett. Az amerikaiak a magánkapitalista tevékenység alapjain szeretnének úrrá válni a gazdasági válság fölött, anélkül, hogy a társadalom gazdasági alapját megváltoztatnák. Arra törekcszenek csupán, hogy a lehető legkisebbre csökentsék mindazt a zavart és kárt, ami a fennálló gazdasági rendszerből fakad. Mi ezzel szemben, mint Ön is tudja, a szétrombolt régi gazdasági alapok helyébe egy egészen más egészen új rendszert teremtettünk. Még ha fel is tesszük azt az esetet, hogy azok az amerikaiak, akikről Ön beszél, részben elérik céljukat, vagyis csökkentik rendszerük legkárosabb kinövésait, abban az esetben sem tudják gyökerében megsemmisíteni azt az anarchiát, amely a fennálló kapitalista rendszer legjellegzetesebb sajátossága. Ők továbbra is fenntartják azt a gazdasági rendszert, amely a termelés anarchiájához vezet, sőt, szükség képen csakis oda vezethet. Így tehát a legjobb esetben sem lehet szó a társadalom újjászervezéséről, mégkevésbé a régi társadalmi rend megsemmisítéséről, amely nem szűnik meg anarchiát és válságokat szülni. Legfeljebb e rendszer egyes káros kinövésének korlátozásáról lehet szó. Az amerikaiak a maguk részéről talán tényleg azt hiszik, hogy átalakítják a társadalmat, de ez mit sem változtat azon, hogy a valóságban még is csak a mai társadalmi alapok maradnak fenn. Igyekszetünk tehát tárgyilagosan véve semmiféle társadalmi változást nem jelent.

Abból a tervgazdálkodásból sem lesz semmi. Mert mi is az a tervgazdaság, mik az ismertetőjegyei? Az amerikai tervgazdaság a munkanélküliséget akarja megszüntetni. Tegyük

fel, hogy a kapitalista rendszer megtartása mellett is sikerül a munkanélküliséget egy bizonyos legalacsonyabb fokra lecsökkenteni. De sohasem akad majd egyetlenegy kapitalista sem, aki a munkanélküliség teljes megszüntetésébe beleegyeznék. Semí áron sem mehet bele egy kapitalista abba, hogy a munkanélküliek tartalékmunkahadát teljesen megsemmisíték, mert ennek a seregnek a kapitalisták szemében éppen az a hivatása, hogy lenyomja a munkapiacot olcsóbb muakaerők szállításával. Ezen a ponton máris léket kap a polgári társadalom tervgazdasága. Az amerikai tervgazdaság továbbá ama iparágak termelésének növekedésére számít, amelyek gyártmányait a néptömegek különösképen igénylik. Arról azonban Önnek is tudomása van, hogy a kapitalizmus által a termelés kiszélesítése egészen más szempontokból indul ki, miután a tőke azokba az iparágakba ömlik, ahol nagyobb a haszonrészesedés. Önöknek sohasem lesz módjukban a kapitalistákat rákényszeríteni arra, hogy a saját húsukba vágjanak s a népszükségletek kedvéért beleegyezenek haszonrészesedésük csökkenésébe. A kapitalisták kiküszöbölése nélkül — anélkül, hogy a termelőeszközök magántulajdonának elvével teljesen szakítanának — sohasem lesznek képesek tervgazdálkodást teremteni.

Wells: Sokban egyetérték azzal, amit mondott. Hangsúlyozni szeretném azonban: ha az ország a maga teljes egészében elfogadja a tervgazdálkodás elvét s ha a kormány kis adagolásban, lépésről lépésre nekilát, hogy ezt az elvet következetesen végrehajtsa, úgy végeredményben a pénzoligarchia mégis csak megsemmisül s uralomra jut a szocializmus — a szocializmus abban az értelemben-

ahogyan az angolszász világban magyarázzák ezt a fogalmat.

Stalin: Ha annak a lehetetlenségét hajtogatom, hogy a kapitalizmus gazdasági alapjainak megtartása mellett megvalósítsák a tervgazdálkodás elvét, akkor ezzel még korántsem akarom Roosevelttel kiváló személyi tulajdonságait — kezdeményező erejét, bátorságát és elszántságát — kisebbíteni. Kétségkívül Roosevelttel a legfigyelemreméltóbb egyéniség a modern kapitalista világ kapitányai közt. Nyomatékosan ismételnem szeretném, hogy meggyőződésem a tervgazdálkodás megvalósíthatatlanságáról kapitalista viszonyok között semmiesetre sem jelenti azt, hogy Roosevelttel elnök személyi képességeit, tehetségét vagy bátorságát, kétségbevonom. Am még a legkiválóbb tábornok sem érheti el azt a célt, amelyről Ön beszél, ha a körülmények ellene vannak. Elméletileg természetesen nincsen kizárva, hogy apró adagokban, lépésről lépésre, a kapitalizmus viszonyai közepette is közelebb férközhetnek ahhoz a célhoz, amelyet Ön a szó angol-szász értelmében szocializmusnak nevez. De mit fog ez az Önök szocializmusa jelenteni? A legjobb esetben a kapitalista profit legzabolátlanabb képviselőinek bizonyos mértékű megrendszabályozását, a szabályozó elem bizonyosfokú megerősítését a közgazdaságban. Ez mind szép és jó. Am, ha Roosevelttel vagy bárki más a modern polgári világ kapitányai közül a kapitalizmus alapjai ellen komolyan merészel valamit elkövetni, akkor elkerülhetetlenül csődöt mond minden számítás. Hiszen a bankok nincsenek Roosevelttel kezében, hiszen az ipar, a számtalan nagyüzem és nagybirtok — nincs a kezében. Hiszen mindez magántulajdon. A vasut és a kereskedelmi hajóhad is — mindez egyes magántulajdonosok kezében van. És végül a kvalifikált munka hadserege, a mérnökök és technikusok sincsenek Roosevelttel kezében, hanem egyes magántulajdonosok markában, azokban, akik számára dolgozniuk kell. Nem szabad elfelejteni az állam szerepét a polgári világban. Az állam a honvédelem megszervezésére és a polgári rend őrzésére szolgáló intézmény, az adóbehajtás szerve. A tulajdonképeni gazdaság eddikeveset törődik a kapitalista állammal, nincs az állam kezében. Ezenkívül az állam van a kapitalista gazdaság kezében. Attól tartok, hogy Roosevelttel minden erőfeszítése és képessége ellenére sem éri el azt a célt, amelyről Ön beszél, ha ugyan egyáltalában ezt a célt tűzte ki maga elé.

Juj de gazdagok vagyunk!

Egy milliárd lei ajándék

a posztógyárosoknak, néhány száz millió Ausschnitt Maxinak

6 lei cukordrágulás a fogyasztó közönségnek

Olvassuk az Universul január 18-iki számában:

A bohusi textilipart, Románia legnagyobb textilgyárát ezideig a Credit Român finanszírozta. A banknak a gyár cirka 750 millió lejjel tartozott. A gyár váltóit a Credit Român a Banca Națională-nál számította le. A Credit Român most az egész váltótárcát áthárította a Banca Nationalara és a bohusi textil közvetlen a Banca Nationala adósa lett. A tranzakció olyképp történt, hogy a gyárra betáblázott jelzálog jog alapján a husz év alatt törleszhető 750 millió lei névértékű kibocsájtott kötvények szolgálnak a Banca Nationalának fedezetül.

Mit jelent ez a pénzügyi művelet nem szaknyelven? A bohusi tartozott a Credit Romannak háromnegyed milliárd lejjel, ami a bank számára hosszú lejáratu rossz pénz volt. A Banca Nationala számára a Credit Roman visvont rövidlejáratu jó pénz volt. Hiszen akármikor fel lehetett volna mondani. A Credit Roman megszabadult egy rossz adóstól, a Banca Nationala pedig háromnegyed milliárd lei helyett olyan kötvényeket kapott, amelyekről az Universul a következőket írja:

1. A bohusi textilgyárnak a 750 millión kívül van még 300 millió lei adósága, melyet valószínűleg szintén a Banca Nationala lesz kénytelen átvenni.

2. Az évi részletek cirka 70 millió leit tesznek ki, amit a gyár jelenlegi forgalma mellett aligha fog tudni előteremteni.

3. A gyár összértéke az 1933 évi mérleg szerint: ingatlanok 218 millió, gépek 408 millió, összesen 626 millió. Tehát kevesebb mint a betáblázott összeg névértéke.

Egy negyedik érdekes körülmény, hogy a gyár legfőbb vevője és adósa maga az állam. Az Universul január 21-iki számában megcsovalja a fejét és nem érti, hogy „... a kormány feje Tatarescu ur, aki egyidőben a

döntő bíró szerepét tette magáévá ebben a kérdésben, enged megkötni egy ilyen üzletet...“

Mi történt tehát voltaképpen a tranzakció kereteiben? A bohusi textilgyár és Credit Roman igazgatói és főrészvényesei kaptak egy milliárd lei ajándékot olyan pénzből, amit a dolgozó tömegek adójából préseltek ki.

Ezzel szemben például Oradeán sokezer munkanélküli közül 750 kap fejenként 100—100 leit és 100 kilogramm fát egy hosszú télre.

A bohusi üzlettel egyidejűleg irta ugyancsak az Universul, hogy Max Ausschnitt és a Credit Roman engedélyt kapnak deviza kifizetésekre, amelyekből a lujenii és cristeicii cukorgyárak adóságait, illetve külföldi részvényeinek az ellenértékét fogják svájci és osztrák bankoknak kifizetni. A két cukorgyárért 40 millió 840 ezer francia aranyfrank megy külföldre. Amíg tehát a kisebb gyárak kénytelenek elbocsájtani nyersanyag híján a munkásaik szállításait, amíg nem engedik meg az ipar és a tömegfogyasztás számára szükséges gépek és nyersanyagok behozatalát azzal az indoklással, hogy nincs deviza és így az iparcikkek emelkedését mozdítja ezzel elő, addig a cukor és vaskartell ura Ausschnitt, aki az egész országot átfogó vas és gépipar, több cukorgyár, sörgyár, Resica, Titan, Nedrag, Socomet bányáknak az elnöke korlátlan segítséget kap üzletei lebonyolításához. Az állam terhére, mert természetesen Ausschnitt hivatalos árt fizet a devizákért, csaknem félmilliót, mint a feketedeviza.

A tranzakció eredménye máris mutatkozik: kevesebb kézbe került a cukorgyártás, a cukorkartell újból megalakulhatott és első lépésként felemelte az árakat.

Az uralkodó párt, amely ellenzéki korában frázisokat puffogtat a kartellek uralma ellen, ma monopoliu, mok bevezetését tervezi. A kormány-

amely Maniut támada a Skoda féle megrendelésekért, újabb. 14 milliárdos megrendelést tett Skodánál.

A nehéz ipar termel és mivel főképpen a fegyvereket tudja értékesíteni, fegyvert termel. Így foglalkoztatva van a szén, vas, acél és gépipar, a hadikészülődések folytán a feldolgozó ipar egy jelentékeny csoportja is, mint a textil, bőr, fém és vegyi ipar. A finánc öke, amelynek kezében van ezeknek az iparágak-

nak a vezetése és amely kihitelezett tőkét folytatán, ezeknek az iparoknak tényleges tulajdonosa, vagy társulajdonosa erőlteti a termelést, hogy a befektetett tőke forogjon, profitáljon. Az állam, amely eddig csak a termelés zavartalan menetére ügyelt s ez volt a társadalom gazdasági szerepe, ma belenyúl az elosztás és fogyasztás szférájába. De mert ő maga nem termel, a megvásárolt termékek ellenértékét az összes többi termelő rétegek, kis tőke, kisipar,

parasztság, munkásság, intellektuelek és a hivatalnok apparátus rovására, vám, monopolium, adók, illetékek, fizetési redukciónk stb. útján hajítja be.

Az évek óta tartó depresszióban egyedül a hadiipar és környéke lendült fel. A mesterségesen táplált fegyvergyártás további fenntartásának azonban csak egyetlen természetes előfeltétele lehet: maga a háború.

Ruzicskay útja a Diesel motortól vissza a lóékéig

„A művész és a Szerelémkereső”

Amenyiben a műalkotás értékelésénél latba esik témájának korszerű volta, úgy a Ruzicskay féle kiállítás ebben a tekintetben nem hagy kívánni valót. Bizonyos, ha a művész a jelenkor valóságát kutatja, ha keresi azt a talajt, amelyről kiindulva a jelenből előre mehet, szükségképpen a gép, a technika, a termelő munka kellett, hogy őt megragadja, mint a valóságos élet alapja, hajtóereje és a lényege maga. Ruzicskay egész tudatosan nyúl ehhez a témához. Sőt tovább megy. Azt mondja: a témaválasztásnál a művész feladata, hogy a lényegest elválassza a lényegtelenről. Az állítás helyes önmagában, a kérdés az, hogy miképpen valósul meg a műalkotásban. Végignézzük a képeket. Látunk egy Diesel motort. Egy portré. Masszív öntöttvas, csövek, tartályok, lendítőkerek, úgy ahogy egy üzemi gépházában látnánk, vagy egy raktárban, vagy bárhol, ahol ilyesmi található. A környezetét Ruzicskay azonban nem mutatja be, a környezetét, amelyben a Dieselmotor él. Ruzicskay ábrázolásában, mintha a kép eljött volna a műterembe modellt ülni, legfeljebb egy vedret hozott magával a kicsepegtő hűtővíz, vagy olaj felfogására. Egy portré tényleg, ahogy a katalógus mondja, de semmi több.

Látunk esztergapadot, furógépet, kiszolgáló munkásaik kimért mozdulata mutatja, hogy dolgoznak. Sebesen forgó tengelyeken elcsuszlik a fény, a kés csikorogva mar bele az anyagba. Mindentlét anyag, tömeg, fény és árnyék, a valóság felső megnyilvánulásának hű visszaadása. Másutt nem gépek láthatatlan forgása végzi a munkát. Emberi izmok feszülnek, derekak hajlanak, karok

nyulnak és emelnek, erőlködnek, látszik a mozgás, érzik az izzadság. Egy másik helyen hengerek, fogaskerekek, szíjak között egy összetört munkás. „Baleset” Mi az? Feltolakszik a kérdés: a tökéletes masinériák néha félrefognak? A fogaskerekek nem csak egymást falják szüntelen, néha az ember is közzéjük kerül? a gép a bűnös, vagy ő maga a hibás?

Vonat száguld a merészen ivelt töltés tetején, motorkerékpár vakítóan világítja maga előtt az utat, állomás, repülőgép, a technika csodás fejlettsége, a korlátlan mozgás ünneplik diadalukat.

De újabb zavaró momentumok: autókerek alatt ember fekszik. Gázolás. Autó kocsiival rohan össze. Mik ezek? Valami „diszharmónia”? ahogy Ruzicskay mondja. Uglátszik még sincs valami rendben a tökéletes technika és korlátlan mozgás idején? Ezt kérdezzük, de választ nem kapunk. A részleteket csak értjük, úgy kiragadva, ahogy kapjuk őket. Ha csak ez a lényeg, amit látunk, akkor honnan a „diszharmónia”. Valami hiányzik.

Vajjon elégséges-e az állítólagos lényegét kiragadni a valóságból és azt hűen másolva visszaadni?

A tárgyak, vagy tények valósága, úgy ahogy azok mindenki számára láthatók, vagy érzékelhetők, önmagában nem egyértelműleg meghatározott. A lényegét a művész számára, az én számomra, a tömegek számára nem meríti ki az, hogy a gép acélból van és forog, hogy a munkánál az izmok megfeszülnek, hogy a szerelmesek egymásba fonódnak. A valóság pusztán anyagi ténye és annak lényege közé be van ékelődve a mód, ahogy az embe-

rek az őket környező anyagi valósághoz viszonylanak, elsősorban azokhoz az eszközökhöz való viszonyuk, amelyekkel az életük fenntartásához szükséges javakat termelik és azok a viszonyok, amelyek a fajfenntartás funkciója közben létrejövő kapcsolatokat szabályozzák. Röviden: a társadalom mindenkor termelési viszonyai.

A tömegek, vagy az egyének nem mint emberek általában, vagy mint egyedek, speciálisan jutnak kapcsolatba a dolgokkal, vagy élik át a történéseket, hanem mint az egyik, vagy másik osztály részei, vagy egyedek.

A gép önmagában vas, acél, tengelyek, váz, áttétel, csövek stb. Elemei szervekké, szervei egy egységgé tevődnek össze, egység, amelyik már működni képes, munkát tud végezni. De nem önmagában és nem önmagának. A gép nem annak termel, aki vele dolgozik. Ellenkezőleg: annak elszijja életerejét, rákényszeríti tempóját, megtöri szellemileg, összetöri fizikailag.

A gép gazdagság forrása annak, akinek a tulajdonát képezi. A magántulajdonban levő gép embernek ember által való kizsákmányolásának, ember emberfeletti uralmának eszköze. Más tehát, mint csak vas, acél, tengely stb. A jelen valósága (a lényege) emberi viszonyokat rejt magában, aki ezt ábrázolja, vagy nem ábrázolja a portréja megfestésénél, állást foglal. Leleplez, vagy elleplez. Leleplezi a valóságot, hogy megváltoztassa, vagy elleplezi, hogy biztosítsa.

Az aki hasznat huz a gépből, az ezt, (t. i. hogy a gép a kizsákmányolás eszköze) természetesen találja. Azt hiszi, hogy az a gép ter-

mészertes tulajdonságaihoz tartozik, akárcsak az, hogy vasból és acélból készül és lendkereke van. Viszont ez utóbbi, vagyis az uralkodó osztály művésze (inkább úgy mondhatnánk: a régi művésze) nem fest gépet. Ő épp úgy mint az, akinek a számára alkot, nem dolgozik a géppel, nem is igen látja, ő teljesen „beéri” azzal, hogy hasznot hajt neki. Fantáziáját és érzékeit sokkal jobban érdeklik a szép tájak, ez nyaraló és kiránduló hely a számára — természetesen, gyümölcsöcsendéletek, az finom étel számára — természetesen... A gép? Amellett mások izzadnak, sorvadnak, robotolnak és számára ebből származik minden jó — természetesen? — Erről inkább hallgat a művész.

Ruzicskay eljutott odáig, hogy rátapintson, amiről beszélni kell. Megkeresi a kiinduló pontot, meg is találja, de ott megáll. Remekül ábrázol kiszakított részleteket, de visszariad a háttértől és az összefüggésektől. A csodásan fejlett technika mögött nem látja meg az elnyomott kisembert. A gép mellett dolgozó munkások mozdulatain nem érződik a hajcsár tekintete. A munka lázában hőssé magasztosult munkásról nem tudja meg tőle, hogy éhbéren dolgozik családostól. A merészen a napba tekintő földműves vajjon tényleg fel tudja-e még emelni a fejét a már konvertált adósságai alatt? Mire szolgál az a szövevényes mechanizmus, a motor, az áttételek, a munkagép? És kinek? Kivel száguld az autó és milyen célokat fed fel a repülőgép?

Egy régebbi kiállításán láttunk egy rajtot. Címe: „A kartell”. Egy asztalnál ült négy nagyfejű, asztalukhoz a gyárakból, földekről, irodákból összefutnak a szálak.

Ruzicskay vonalait és színeit egyes képeitől eltekintve formailag sem köti már a valóság. A vasúti töltés egy színfolt, a munkások izmai ragyogó bronz, a hidpillérek (a vonatablakhól) görög oszlopok. A képek elvesztik a realitással való minden kapcsolatokat, a dolgok önmaguk szimbólumaivá válnak, a festő egyre inkább igyekszik a forma és a tartalomhiány kiáltó ellentétét valami ködös miszticizmussal pótolni. A valóságtól való menekülésnek ezek az egyes festményeken megnyilvánuló tünetei egy határozott tendenciává fokozódnak a mappában („Szerelemkereső”), amely kiragadott részletek helyett kutatást és rátalálást, problémát és megoldást akar

adni és ad is. Ez a mű már egyértelműen meghatározza és félreérthetetlenül meg is mutatja szerzője világnézetét és állásfoglalását.

A „Szerelemkereső” szükségszerű folytatása Ruzicskay művészi társadalmi fejlődésének. Régebbi képeivel eljutott oda, hogy a valóságosan adott témát kikerülje. Az egyes egyedülálló reálisztikus ábrázolásai magukban hordták egy valóságos (tehát szociális) tartalmu művészi alkotás lehetőségét. Folytatásuk nélkül azonban nem egyebek, mint a valóságos tartalmak, a dolgok társadalmi lényegének öntudatlan elleplezései, ahonnan egyenes ut vezet a tudatos másról beszélésig.

Valóban Ruzicskay úgy látja, hogy régi téma nem neki való. A „Szerelemkeresővel” azt mondja: Az élet lényegét keresem, hogy azt nektek ábrázoljam”. Mi inkább azt mondánánk: „A művész a már-már felismert lényeg elől menekülve új tartalmat keres ábrázolni számára.

Valami ismeretlen erő, ismeretlen helyen és ugyanezen időben megfosztja az embereket a szerelemtől. Elveszett a szerelem. A közös szerencsétlenségben mindenki: a gazdagok és szegények, elnyomottak és gőgösök, magatehetetlen rémültek és hidegnyugalmuak — szóval mindenki — egyesül. A nagy és kisfejük közösen, villámlás és mennydörgés közepette megszülnék egy hatalmas gondolatot: „ha elveszett, hát meg kell keresni”. És elküldik a hőst, hogy az, aki persze szép is, erős is és bátor, menjen és megfelelő pénzzel ellátva szerezzze meg újra a szerelmet a városnak. Kalandos utjában hősrünk három főélményen megy keresztül. Először szép simán, annak rendje és módja szerint megvesz egy nőt valami bárban, de peche van, mert másnap egy pénzesebb pali elhódítja. A savanyu szőlő után édesebb gyümölcsöt keresve, hősrünk megpillantja a lányt, azaz egy urilányt és lángalobbanva elhatározza, hogy tűzönvizen, klubbon és mamán keresztül is — megszerzi. Ami, hála az urilányok férjhezmenési hajlamának, sikerül is. De sajna, kiragadva őt az

élető talajból az évszázadok óta gondosau rákent kozmetika lehámolt róla és egy türes. élettelen báb maradt a kezei között. (Jött volna hozzánk kérdezni, mi előre megmondtuk volna neki. Így a saját kárán tanult.)

Na, de ne tréfáljunk, hisz lesz megoldás, komoly is. Egyszerre, ugyanis — minden előzetes bejelentés nélkül — lepottyan az égből a nő (sic!) akivel hősrünk az emberek gunyakaja közt elmenekül új életet kezdeni. (Nem tudni, az emberek a megoldáson, vagy hősrünkön nevetnek, aki annyira megőrült a légből kapott nőnek.)

Na és az új élet? Hősrünk ott áll a lóvonta eke szarvánál és szántja a mérgezőld talajt, a nő, pedig a gyermekkel a karján megdicsőülten nézi.

Ez az ut a Diesel motortól a lókéig.

A „Diesel motor portréja” a „Bal eset” a „Gép munkaközben” és még egy néhány kitűnően megrajzolt valóság-részlet elemei lehetnek egy értékes, de sajnos elvetélt ciklusnak. De mi is ez a „Szerelemkeresőben” megtalált lényeg? Nézzük közelebbről csak. Semmi egyéb, mint egy mult századbeli, sőt azelőtti idyllikus nyárspolgári elgondolás (a családról), ahol az apa szántvet, szorgalmasan dolgozik mindnyájuk számára, az anya pedig felneveli a gyermekeket, az utódokat, akik folytatják ugyanezt. Rousseau, vagy a mult század rég elfelejtett nyárspolgár-költői nem méltáztak szabb idyllek felett, mint amilyeneket Ruzicskay nekünk „az élet lényege” címen akar beadni. Hol van az a mesés hős szépséges nőjével, kacagó gyermekével, jó két lovával a nyomorgó, állati sorsban élő kisparasztól. Az adótól, a konverziótól, az uzsoraáraktól. Hol a szifilisz és a pálinka, a tudóvész és a pellagra? Talán nem ezek uralkodnak a rónákon? a hegyekben? Vagy talán az éhbérek és a munkanélküliség, vagy az adóvégrehajló dobja ihlették a művész lelkét e gyönyörű idyllre?

Illúzió ez? Nem! Soha nem is volt. Ma pedig: hazugság.

Felelős szerkesztő: BÁRDOS LÁSZLÓ
Laptulajdonos: „EGY HÉT” Lapkiadóvállalat

Előfizetési díj:

Egy óra 12 lei, 3 óra 30 lei, egy évre 120 lei.

Tipografia „MERCUR” S. A. Oradea